Մանգալմէյէ կիտէար սէնէլիք 300 Նիւսխէ վէ-րիլիր, սէնէլիք գալմէ-թի Իսթանպօլ իչին 280 ղր. վէ ալթը այլըգը 125 ղր. վէ թաշրայա իչին փօսթա փարասը իլէպէրապէր օլարագ, սէնէլիք գալմէ-թի պօլ ալթը 280 վէ ալթը այլըգը 125 ղր. տըր։
Վէ պէհէր Նիւսխէսի 40 փարայա սաթըլըր։

Մանզումէի Էֆքեար

ՄԻՒԻՆԱՏԻՒ

ՌՈՒՄՈՒՐԸ ՔՕԼԻԹԻԳԸԷՅԷ ՎԷ ՄԷՎԱՏՏԸ ՃԷՐԻԴԷ

Իլանաթըն պէհէր սաթըրը իչին պէշէրնէ ալթը 5 [illegible] ալթը 3, վէ ի-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 41 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ՍԷՖԻՔՉԻՆՃԻ ՍԷՆԷ ١٢٩٠ ՇԱԳԱՆ ١٤ 1873 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 ԲԱԶԱՐ ԻՐԹԷՍԻ ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6 ՆՈՒՄԵՐՕ 2321

ԻԼԱՆԱԹ

Les annonces et abonnements pour la France sont reçus exclusivement chez MM. Orain et Micoud à Paris, Rue Drouot, N°.9

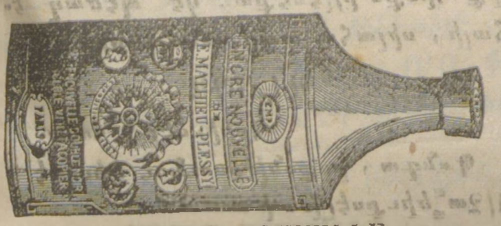

ENCRE NOUVELLE

Բարիս, Մաթիէօ Բլէսի, Բարիս

ԻՒՆԻ ՄԻՒՐԷՔՔԷՊ

1867 սէնէսի էքսբոզիսիոնունտա Լէ-ժիօն տ'Օնէօր նիշանընը խայզըր օլմըշ իյ-լէմիշ տիր։

Գօբեա իչին մինէքքէպ ըշնկինտէ եէնի միւրէքքէպ։

Քեաֆիէյի պէյըզլը նէզարէթլէրտէն գապուլ օլունմուշ տուր։

Պուլունուր Իսթանպօլտա Վէլէզ վէ գումբանեասընըն վէ Տէլլա Սուտանըն էզզախանէլէրինտէ։

ÉCOLE SUPÉRIEURE DU COMMERCE

Մէզքիւր թիճճարէթ մէքթէպինի, 1820 տէ ԱՏԳԼԱՆԹԻ բիւչաու իյէմիշ օլտուղու հալտէ, սու կիւնլի կիւն, Բարիսին թի-ճարէթ գամարասը նէզարէթի թահթըն-տա տըր։

Մէզքիւր մէքթէպտէ, ղալէթ մէշհուր Ճիւսէրրիսլէր մարիֆէթի իլէ, շակիրտլէրէ, թիճճարէթ իլմէ վէ պանգալըգտա վէ գօնսօլօսխանէլէրտէ մէմուրիյէթէ կէչմէք իչին նէ քի էօյրէնմէք լազըմ իսէ քեաֆ-ֆէսի էօյրէթիլիրլէր։

Կիճէլի կիւնտիւզլիւ շակիրտլէրտէն աընըր 1,800 Ֆըրանգ։

Շակիրտ վիրմէք իսթէյէնլէր, Բարիս-տէ, Րիւ Ամլօ նամ սօգագտա վագը 102 նումէրօլու տայիրէյէ միւտիրինէ միւրա-ճաաթ իթմէլի տիրլէր։

ՌՕՊԸՐԹԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Այս վարժարանս թէ այս երկրիս մէջ և Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ մեծ համբաւ ստացած է իւր ուսանո-ղաց մատուցած մտաւորական և բա-րոյական կրթութեանը պատճառաւ։ Իւր հիմնադրաց նպատակն է զայն լի-ովին հաւասար ընել Եւրոպայի և Ամե-րիկայի ամենաբարձր վարժարանաց։

Ցաջորդ տարուան մէջ այժմու բո-լոր առաւելութեան հետ պիտի ու-նենայ նաև Գերմանական ուսուցիչ մը որոյ բնակութիւնը վարժարանին մէջ պիտի լինի, — Բոլոր նոր և կարևոր կազմածները բնական գիտութեանց ուսման համար Վիէննայի արուեստա-հանդէսէն պայպրուած են, և նախա-պատրաստական ճիւղին առաւել ու-շադրութիւն պիտի տրուի։

Վարժարանին տարին կսկսի Սեպտ. 3/15

Առաւել մանաւոր տեղեկութեանց համար դիմելու է առ Դ. Ս. Հեմլըն և Ընկ. կամ առ վերատեսուչն Ճօրճ Վ. օշպըրն

ԷՎՐՕՊԱ ՇԸՄԷՆՏՈՖԷՐԼԷՐԻՆԻՆ ԻԴՐԱՄԻՅԷՍԻ ԻՍԹԻԴՐԱԶ ՊԻԼԷԹԼԷՐԻՆ ԲԸՐՕՄԷՍԼԷՐԻ

Հ. Քըլարփիլրտին մաղազասընտա, կէրէք պարա վէ կէրէք էճնէպի ֆօնտօ վէ սէհիմլէրի սաթըն ալընըր վէ սաթըլըր։

Իգրամիյէլի սէհիմլէր բըրօմէսլէր, վէ սէհիմլէրի սաթըլըր։ Գուբօնլար բո-զօնթօ խարիր։

Յըրրափիէլէէ տայիր հէր նէվի ալըշ ու իթա խանէր։

Պուքրէշ շէհրին իգրամիյէլի սէհիմլէրի տախի պուլունուր։ Էն պէօյիւք իքրամի-յէ գազանաճագ 100 պին Ֆրանք։

Մէզքիւր մաղազատա աթիտէքի քեաղըտլար տախի պուլունուր.

Ֆըլօրանս շէհրին իգրամիյէլի իսթիգրազ սէնէտլէրի, չէքիլէճէք 1873 նոյեմ-բըր 1 տէ, էն պէօյիւք իգրամիյէ 50, 00 Ֆըրանգ։

Շըվէտին իգրամիյէլի իսթիգրազ սէնէտլէրի, չէքիլիր 1873 նոյեմբեր 1 տէ պի-րինճի իգրամիյէ, 14,000 Թալէր։

Ֆինլանտըն 1868 սէնէսի իգրամիյէլի իսթիգրազը չէքիլիր 1873 նոյեմբեր 1 տէ էն պէօյիւք իգրամիյէ 28,000 Թալէր։

Պէյօղլուտա Տուզիօ սօգաղընտա վագը 22 նումէրօլու խանէտէ, ալըշ բէնճէնտիճ վէ ճումա կիւնլէրի, էօյ-լէտէն սօնրա ալաֆրանգա սաաթ 2 տէն 5 է գատար Ֆրանսըզ վէ Լաթինճէ քը-րաաթնութիւն, վէ Ֆրանսըզ վէ Լաթին քիթապէթի վէ թիւճճարէթ մէքթուպ եազմագ վէ տէֆթէր թութմագ ու-սուլի, վէ արիթմէթիգ, վէ ֆէլսէ-ֆիյէ վէ թարիխ վէ ճօղրաֆիա տէրս վիրիլիր։

Օսմանլըճանըն աղ վագըթտա բէք գօլայլըգլա էօյրէնիլ օգումագ իչուն կէչէն սէնէ թէրթիպ ու թապ օլունան Գավաիտ-իւլ-Մէյթէի իսմինտէ էլիֆ պա րիսալէսինին պէրրէ քէօփրիւ պա-շը պաղտադճըլարտա սատէսի իւչ ղշ. վէ ցանեալըն քէշիշը գամիր նամ ֆալ քի-թապը իքի ղշ. սաթըլմագտա տըր։

> **ԷՎԱԼԻՆԱ ԲՕՄԱՏԱՍԸ**
>
> Մէզքիւր բօմատա սաչլարըն տէօքիւլ-մէսինի մէն իթտիքտէն պաշգա սաչլա-րա պիր կիւզէլլիք վէրիր օլուպ խաս-թալըգ վէ եախօտ իխթիեարլըգ սէպէ-պինտէն սաչլարընը ղայպ իթմիշ օլան-լար իչին, չիմտիյէ գատար իճատ խուլ-մըշ օլան իլաճլարըն պաշլըճասը տըր։
>
> Էվալինա բօմատասը աղ վագըթ զար-ֆընտա սաչլարըն տէօքիւլմէսինի մէն իտիպ, քէօքլէրինի գուվվէթլէնտիրիր վէ սաչլարա քէնտի էվվէլքի րէնկլէրի-նի քէսպ իթտիրիր։ Աղ վագըթ զար-ֆընտա սաչլարըն ուզանմասը իչին մէզ-քիւր բօմատա իլէ, սագալ վէ սաչ ի-չին մախսուս օլան բօմատա իսթիմալ օլունմալը տըր։ Մէզքիւր իլաճլար պիր իքի հաֆթա իսթիմալ իյէմիշ օլան 17 չապընտա տէլլագանլըլար, ուզուն վէ իրէք կիրպի սագալլարա մալիք օլ-մուշլար տըր։
>
> Մէզքիւր Էվալինա բօմատասը Գա-լաթատա Նիւքրէք գալըրըր Սաա Մ. Վէ-իւ վէ գումբանեասընըն 68 նումէրօլու էճզախանէսինտէ սաթըլըր։

Տէրխատատէթտէ Ասմա ալթընտա Գօնպուա խանընտա 14 նումէրօլու օտատա թիւրքճէյէ աղ միւտտէթ զար-ֆընտա օգուտուպ եազտըրմաճագը կի-պի, տըրզուհալ վէ բըրօթէսթօ վէ ա-յըր խութիատլար տախի ալեազը խու-ճէթլէրին մէրամ վէ իֆատէլէրի վէճհ իլէ եազըլմագտա օլտուղու իլան օլու-նուր։

Լէֆէնաքի միւմաիլէյհ զաթէն պիլ-ախիիմիզ զէվաթտէն օլմագլէ, քէն-տուսինին միւթթասըֆ օլտուղու տի-րայէթ վէ ֆէթանէթի ճիհէթի իլէ, միւմաիլէյհէ միւրաճաաթ իտէճէք զէ-վաթըն մէմնուն օլաճագլըգը գավիէն մէմուլ իտէրիզ։

Ա. ՏԻՒՄԱ

ՊՐԱԺԼՕՆ ԴԻՐԱԿՈՄՍ

Թարգմանեաց Մ. Մամուրեան

ՀԱՏՈՐ Ա.

ԶՄԻՒՌՆԻԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՏԷԵԱՆ

Տիւմա Ա. յի ԵՐԵՔ ՀՐԱՑԱՆԱԿԻՔ և ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ վէպերը հրատա-րակելէն ետև՝ հարկ էր նաև թարգմա-նել տալ և տպագրել յիշեալ վէպերը կերպով մը շարունակող գործն որ է ՊՐԱԺԼՕՆ ԴԻՐԿՈՄՍ, անուանի վիպա-սանին մեծ վէպերէն մին, որ թէ պատ-մական նկարագիրներու, թէ՛ հետա-քրքրաշարժ անցքերու և թէ ճարտար հիւսուածքին կողմէ ընթերցողին ու-շադրութիւնը կը գրաւէ և միտքը կը կրթէ։

ՊՐԱԺԼՕՆ ԴԻՐԱԿՈՄՍին առաջին հատորն արդէն 'ի լոյս ընծայուած է։

Ամբողջ գործը 12 հատորէ պիտի բաղկանայ։

Բոլորին համար բաժանորդագրու-

թեան գինն է	ղշ.	110
Վեց հատորը տպուելէն ետև	»	120
Իւրաքանչիւր հատորը	»	12

Բաժանորդ գրուիլ ուզողք կրնա-դիմել Կ. Պոլիս, Յ. Գաֆաֆեան եղ-բարց գրատունը, Զօգմագճըլար խո-գուշու, Թիւ 16, Զմիւռնիա, Տէտէ-եանց գրատունը։

ԴԱՂՏՆԻՔ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

Մասխին միւէլլիֆի Կարապետ Էֆ. Խիթիւճեանըն էսէրլէրինտէն պիրի օ-լուպ վէզիրխանէսիյլէ օգումալա չապան օլան մէզքիւր քիթապ, պու տէֆա ի-քինճի տէֆա օլարագ, վէ հէմտէ րէ-սիմլէրիտէ պուլունտուղու հալտէ, Ա-րամեան պասմախանէտա թապ իտիլմիշ տիր, վէ կէրէք Իսթանպօլտա Սագա Եօգուշունտա վագը Ցակոբեան խան-տա 13 նումէրօլու օտատա, վէ կէրէք Մէրճան չարշըսընտա վագը 29 նումէ-րօլու Արապեան Պաղտասար աղա տիւք-քեանընտա, վէ քեաֆֆէյի քիթապ-ճըլարտա ճիլտլէնմիշ օլտուղու հալտէ ալթըշար ֆըրանգա սաթըլմագտա տըր։

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԺՕԶԷՖ ԿԱՐՆԻԷ

Ժօզէֆ Կօռնիէ նամ Ֆրանսըզ մէշ-հուր միւէլլիֆին էսէրինտէն օլուպ, Մասիս ղազէթասը միւէլլիֆի Կարա-պետ Էֆէնտի Խիթիւճեան թարաֆըն-տան թէրճէմէ խըլընըպ, Մասիստէ բերտէբերտէ տէրճ խըլընան «Սկզբունք Քաղաքական տնտեսութեան» նամ հիւքիմ քիթապ, պու քէրէ ճիլտլէն-միշ օլտուղու հալտէ, կէրէք Մասիսին մաթպաասընտա վէ կէրէք քիթապ-ճը տիւքքեանլարընտա պէհէրի 10-ար ղշ.ա սաթըլմագտա վէ մէքթէպլէր ի-չին ալընաճագլընտա, ևեղաէ 20 քօբօն-թօ խարիճէթ տիր։

ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻՐՔ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ

Հայերէն պարզ աշխարհաբառ լեզուի թարգմանուած

Այս կարևոր Օրինագիրքը, որոյ մէջ բովանդակուած են ամէն անհատից պարտքն ու իրաւունքը, և որով կըր-նայ մէկն իւր իրաւանց և պարտուց սահմանները ճանչնալ և ըստ այնմ ըղ-ղոյշ գտնուիլ և ի հարկին ինքզինք պաշտպանել, ամեն մարդու համար անհրաժեշտ պէտք մ'է։

Ամեն Հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի։ Գին 6 ղշ.

ՕՐԱՑՈՅՑ

1874 թուականին

ՅՕՐԻՆԵԱԼ

յերեմիա քահանայէ Դաշգիրլի կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով 'ի Հայոց հեղինակին ի գին 40 փր.

ԻԼԱՆ

Ճոսքէրի Շահանէ էլպիսէ անպարըն-նա միւպայէա օլունաճագ օլան նիզ-էսլի պին մէթրօ պօզ ըէնկլի Բուսխա-տայասըն պէհէր մէթրօսու նիյմի-տօգուզ պուչուգ ղշ. թալիպի էօհ-տէսինտէ օլուպ իշ պու կիւնը Բուսխ-նին նիյմի տէօրտունճիւ բազար իր-թէսի կիւնիւ գարարը գաթիսի վիրի-լէճէյինտէն իթա իթմէյէ թալիպ օ-լանլարըն հէյմի մէզքիւրտէ Տօբը Շու-րայի աքերիյէ կէլմէլէրի։

20 Իլուլ 1873

Պազը սէրասքէրի,

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՇԻՄՏԻ ԿԷԼՏԻ ԽԱԹԸՐԸՄԸԶԱ

Էսկի պիրլէրին թութտուգլարը մահջէր թարիգինին եանլըշ օլտուղունու իսպաթ նիյէթիյլէ խայլիճէ չէյլէր սէօյլէտիք իսէ տէ, տիգգաթը չաքան պիր նօգթա հիչ խաթըրըմըզա կէլմէմիշ իտի. իմտի, մէզգիւր նօգթա չիմտի խաթըրըմըզա կէլտիկինտէն, օնու տախի պէեան իտէրիզ.

Էսկի պիրլէրին իտտաասընա կէօրէ, մաատամ քի քէնտիլէր էսկի տօգուզ նէֆէր գատար օլմուշլար, վէ աահնապըտ էֆէնտի տախի քէնտիլէրէ հէմէֆքեար իմիշ, վէ էքսէրիյէթ տիմէք օլմուշ, վէ մաատամ քի պու իտտաալարը տա հագգլը իմիշ, նիզամլը իմիշ, էհալինին քէնտիլէրէ գարըշմադըգլարը սէլահիյէթի եօգ իմիշ, վէ չիւնքի էհալիտէն արըզըլըգ իտէնլէր վար տըր, տահագգըլար վար տըր, սթրօբաճըլար վար տըր տէյի գօրգմագտա իմիշլէր (եաշասը՛նլար Հայաստան գահրամանլարը, աճէպա պունլար Վարդանըն մուհարէպէսինտէ նէ՞րէտէ իմիշլէր, եագը՛գ քի Սէտան մուհարէպէլէրինտէ տախի պուլունմամըշլար տըր), պունլար պէօյլէ օլտուղու թագտիրտէ, նի՞չին գագըպ տա դիւանա վէ եախօտ բաթրիկէ պիր մահզէր թագտիմ իտէրէք, Յօ-ե-լ Ա— վէ Գալաթա մէճլիս իսթէմէքտէ տիրլէր, հիչ դիւանա վէ բաթրիկէ մահզէր կէօսթէրմէքլիկէ հաճաթ կէօրմէյիպ, իլլա պիր տավէթ թէզքէրէսի կէօնտէրէրէք, իսթէտիքլէրի սուրէթտէ վէ եէրտէ գուրաճագլարը ...... մէճլիսէ տավէթ իյլէմէլի իտիլէր, չիւնքի ընդհանուր ժողով տիմէք քէնտիլէր տիմէք տիր, չիւնքի էքսէրիյէթ քէնտիլէրտէ իմիշ, վէ պու էքսէրիյէթէ տէ իթիպար օլունմալը իմիշ.

Պու սէօյլէտիկիմիզ լաթիֆէ տէյիլ տիր, քէնտի ֆասըտ վէ չըրբըգ իտտաալարընճա, սահիհէն պու պէօյլէ օլմալը իտի. չիւնքի էքսէրիյէթ քէնտիլէրտէ օլուպ, վէ աահնապըտ էֆէնտի տէ պիրլիքտէ օլտուգճա, կէրիտէ նէ գալըր իտի էքսիք, պիր թագըմ երեսփոխանլար, էօյլէ տէյի՞լ մի, գաթէն օնլարըն հիչ պիր հագգլարը գալմամըշ իտի, չիւնքի մահզէրի իմզալամամըշլար իտի, վէ կէրիտէ պիր տէ բաթրիգ գալըր իտի, բաթրիգ տէ տավէթ իլէ իսթէրսէ կէլսին, իսթէմէզսէ կէլմէսին, գաթէն տավէտ-բաթրիգ վէ Զօգ. ժողով ալէյհլէրինտէ օլտուղունտան, հագըր պուլունմամալարը տահա էյի օլուր իտի.

Էվվէթ էսկի պիրլէր վէ եախօտ էսկի տօգուզլար, իմզալարը ճէպլէրինէ գօյտուգտան սօնրա, էօյլէ մահզէրէ փալանա ասլա իհթիեաճ կէօրմէյիպ, իլլա, սատէճէ, «պիզ իթթիֆագ իթտիք, էքսէրիյէթ իլէ պէօյլէ մինասիպ կէօրտիւք, մէճլիս գուրալը օլաճագ, վէ ֆիլան եէրտէ թէճէմմիւ իտէճէկիզ, իսթէյէն երեսփոխան պուեուրսուն կէլսինլէր» տէյի իլան իյլէմէլի, վէ մուճիպինճէ տախի իճրաատըն գալգըշմալը իտիլէր.

Հայտէ չարըգըլըգ իւզէրինէ պիր չարըգըլըգ տահա իլավէ իյլէտիքլէրինտէն, մէզգիւր մահզէրի կէօնտէրտիլէր վէ եախօտ թագտիմ իթտիլէր տէ, արզու իթտիքլէրի քիւլահը չէվիրէմէտիլէր, վէ եախօտ միւրատլարընա իրէմէտիլէր, մաատամ քի հագգ քէնտիլէրինտէ, վէ էքսէրիյէթ քէնտիլէրինտէ իսէ, պիր այտան պէրու նիչին մէճլիս իթմէյիպ տէ պէքլէմէքտէ տիրլէր. քիմտէ՞ն գօրգմագտա, վէ քիմտէ՞ն ումթանմագտա տըրլար, էկէր էհալիտէն իսէ, նասըլ քի սէօյլէտիք, էհալինին կիւեա քէնտիլէրէ գարըշմաեա հագգը եօգ իմիշ. էկէր Սահմանադրութիւնտան իսէ, գաթէն սահմանադրութիւնուն մուհաֆըզը վէ հաթթա սահիպի քէնտիլէր իմիշլէր, էկէր Ալլահտան իսէ Ալլահըն պիր իշ տէյիլ տիր, էկէր հիւքիւմէթտէն իսէ նիզամնամէտէ էօյլէ պիր չէյ եօգ տուր. իմտի, պու պէօյլէ օլտուգտա, սահիհէն պունլար քիմտէ՞ն գօրգարագ վէ եախօտ ումթանարագ, միւրատլարընը իճրա իտէմէմէքտէ տիրլէր, հիչ գօրգուլարընտա եօգ տուր տէյէմէյիզ. զիրա, էկէր գօրգուլարը օլմամըշ օլսա իտի, էլպէթթէ մէրամլարընը իճրա իտէրլէր իտի. պիզ պիլի՛րիզ քիմտէն գօրգուեօրլար, քէնտի գապահաթլարընտան, քէնտի չարըգըլըգլարընտան, վէ քէնտի գապահաթլարընը վէ չարըգըլըգլարընը կէօսթէրէնլէրտէն, վէ տահա տօղրուսունու իսթէր իսէնիզ, էհալիտէն գօրգուեօրլար, մալ սահիպինտէն գօրգուեօրլար, աղալարընտան էֆէնտիլէրինտէն, եանի քէնտիլէրէ էմնիյէթ իտիպ տէ գուրա վիրէն վէ իշ իհալէ իտէնլէրտէն գօրգուեօրլար, եօգսա, չըմտիյէ գատար սէքիզ քէրրէ թօբլանմըշ, վէ տօգուզ քէրրէ օրթալըգը ալթ իւսթ իթմիշ իտիլէր.

Լաքին, զէվալլը էսկի պիրլէրէ վէ գըլաղուգլարա պիր պիւյիւք թէսէլլի օլան իչին խապէր վիրիրիզ քի, օ խուսուստա չօգ ումթանմասընլար, չիւնքի կէրիտէ գալան երեսփոխանլար պիլէ, վէ հաթթա հաթթա հագգ վէ սէլահիյէթ եէտալէրինտէ օլտուղու հալտէ, թըպգը քէնտիլէր կիպի գօրգմագ օլտուգլարընտան, եանի, օնլարտա եալընըզճա մէճլիս իթմէկէ ճէսարէթ իտէմէտիքլէրինտէն, պիր այտան պէրու, թըպգը քէնտիլէր կիպի պէքլէմէքտէ տիրլէր. էկէր պիզ նախագահ վէ եա աահնապըտ օլմուշ օլսա իտիք, ասըլ երեսփոխանլարը թարա իտէրէք մէճլիսլէրիմիզէ, կիւզէլճէ տէվամ վէ իգտամ իտէր իտիք. նիհայէթ իքի թարաֆտա ....

Էսկի պիրլէրին պու իտտաասը հագգլը օլտուղու, եանի քէնտիլէր էքսէրիյէթ սահիպլարիկի, վէ էհալինին քէնտիլէրէ գարըշմաեա սէլահիյէթի պուլունմատըղը, վէ սահմանադրութիւնճա, եախօտ ումումի մէճլիսճէ, գաբալը մէճլիս իթմէքլիք ճայիզ օլտուղու թագտիրտէ, նէ՞ լազըմ տըր հէր վագըթ էօյլէ պիր թագըմ կիւրիւլտիւլէր բօթըրթըլար, մէտարիֆլէր, վէ հէր երեսփոխան իչին էօթէտէն պէրուտէն զահմէթ չէքիպ վէ եօրուլուպ կէլմէքլիք, վէ պիր գաչ սաաթ պօշա վագըթլար գայպ իթմէքլիք, վէ պունլարտան տա պաշգա պիր թագըմ թուլումպաճըլարտան, վէ մէճհուլ էւլ ահվալ տատամլարտան ...... վէ գօրգու չէքմէքլիք (պէ՛լքի պիր կիւն պիր թօգաթ եա եումրուգտա եէրլէրտէ բէմպէ վիճտանլարը իննինիր, էօտլէրի բաթլար, վէ պէլքի տէ ձիւթէէսսիրէնէօլէնտէ օլուր, վէ սօնրա գըբահմէթլէր գօբար), իշլէրինտէ գօմիսիօնլար թէրթիպ իտէրէք, մէսէլէլէրի մէզգիւր գօմիսիօնլարա թէզգէքիւր վէ հալլ ու թէսվիյէ իթտիրմէլի, վէ խիւլասասընը տախի գարար ...... պիր տաամ մարիֆէթիյլէ երեսփոխանլարա կէզտիրիպ իմզալաթտըրմալը, վէ վուգուու հալլէրի տախի իլան իթտիրէրէք իգթիֆա իյլէմէլի տիրլէր.

Օլ վագըթ էկէր պիր մանա վիրէն օլուր իսէ, եինէ չիմտիյէ գատար վիրմէքտէ օլտուգլարը ճէվապլարա տէվամ իյլէմէլի տիրլէր.

Վա՜հ, վահ, վահ, պունլար պիզիմ երեսփոխանլարըմըզ օլաճագլար իմիշ տէ, պիզիմ իւչ միլեօնտան սէչիլմէ էն իշկիւզար, էն ալիմ, վէ էն զիեատէ սահիպ մալումաթ վէ թէճրիւպէ զաթլարըմըզ օլաճագլար իմիշ տէ, պիզէ գանուն ու նիզամ վազ իտէրէք, իսլահ ու թէգատտիմ վէ սէատէթի հալիմիզէ րէհպէր վէ միւվէտտի օլաճագլար իմիշ.

ՏԱԽԻԼԻՅԷ

Զաթը հազրէթի բատիշահի, պու կիւնլէրտէ Րուսիա իմբէրաթօրու հազրէթլէրինէ հէտիյէ օլմագ իւզրէ, պիր գաչ րէս ճինս արապ պարկիրի եօլլաեաճագ տըր. Եավէրի հարպ Րէշիտ պէյ հազրէթլէրի, մէզգիւր պարկիրլէրի եալթայէ կէօթիւրէճէք տիր.

—Կէչէն ճումա իրթէսի կիւնիւ պիրինճի խասսա օրտուսի հիւմաեունունա մէնսուպ, բիատէ վէ սիւարի վէ թօբճու աասքէրի Շահանէ յալըյ վէ թապուրլարընտան միւրէքքէպ պիր ֆըրգայի ասքէրիէ Ուզուն չայըրտա վէ ֆէրիգանը քիրամտէն Օսման բաշա հազրէթլէրինին գումանտասը թահթընտա պիր աթէշ թալիմի իճրա իթմիշ վէ օրտույի հիւմաեունու մէզգիւր միւշիրի տէվլէթլու Խուսուֆ Իզզէտտին էֆէնտի հազրէթլէրի իլէ սատրազամ հազրէթլէրի վէ սէրասքէր բաշա հազրէթլէրի վէ պիլ ճիւմլէ վիւքէլայի ֆիխամ վէ պազը մէմուրինի քիրամ հազըրօլը տախի, թալիմ մահէլլինի թէշրիֆ պուեուրուպ, թալիմտէն սօնրա միւշիրի միւշարիլէյհ հազրէթլէրի թարաֆընտան վիւքէլաեա միւքէմմէլ պիր զիեաֆէթ վիրիլմիշ տիր.

—Րուսիա սէֆիրի ժէնէրալ Իննեաթիէվ ճէնապլէրի, կէլէճէք հաֆթա Տէրի սաատէթէ պէքլէնմէքտէ տիր.

—Վարնա վէ Պուրկազտան կէլէն մալ վէ եօլճուլարըն պիր գաչ կիւնէ գատար արթըգ պուրատա թահթը գարանթինատա վագ օլունմաեաճագլարը իշիտիլմիշ տիր.

—Կիրիտ սուլարընտա պուլունան տօնանմայի հիւմաեունու գումանտանը Հասան բաշա Մէճիտիէ վաբօրը հիւմաեունուիլէ Տէրսաատէթէ կէլմիշ տիր.

—Տէրսաատէթէ կէլմէք իւզրէ պուլունան 100 գըթա գատար եէլքէն սէֆինէսի, բօղազ րիւզկեարը էսմէկինտէն նաշի, Զանագ գալէսի լիմանընտա լէօսօտա պէքլէմէքտէ իմիշլէր.

—Պիր միւտտէթտէն պէրու Թէրսանէյի ամիրէտէ ինշա օլունմագտա օլան Րօտօս վէ Ըսթանքէօյ նամընտա ուֆագ վաբօրլար, պու կիւն պազը վիւքէլայի ֆիխամ վէ մէէմուրինի ազամ հազըրօլը հալտէ պուլունտուղու հալտէ տէնիզէ ինտիրիլէճէք տիր.

—Պազը զավաթըն տիվանը ճինաեէթ իչին պիր մահէլլ թախսիս օլունուպ թամիր օլունմագտա պուլունտուղու վէ թամիր խիթամ պուլտուգտա, տիվանը մէզգիւր օրատա նագլ օլունարագ մուհաքէմաթըն ալէնի սուրէթտէ իճրա գըլընաճաղը Լէվէնթ Հէրալտ եազըեօր.

ՍՈՆ ՀԱՎԱՏԻՍԼԷՐ

ԱՎՍԹՐԻԱ-ՄԱՃԱՐ

Վիէննա 4 հօկտ.

Տիւնքի կիւն անճագ պիր քիչի գօլէրատան թութուլտու.

Եունան գըրալըչասը, Թըրիէսթէտէ կիթմէք իւզրէ կէլէճէք սալը կիւնիւ թէպտիլ գըեաֆէթ օլարագ չէհրիմիզտէն կէչէճէք տիր. Պատէհու Գօրֆուեա կիթմէք իւզրէ, վաբօրա րագիպ օլաճագ տըր.

ԱՄԷՐԻԳԱ

Նիւ Եօրգ 3 հօկ.

Հալը հազըր էյի տիր.

ՖԻԺԻ ԱՏԱԼԱՐԸ

Լօնտրա 4 հօկտ.

Պահրը սաքինտէ վագը Ֆիժի ճէզիրէլէրինտէն վարիտ օլան խապէրլէրէ նէզարէն, օրալարտա հիւքիւմէթսիզլիք հիւքիւմ իյլէմէքտէ վէ պէեազ էհալի, սիլահա տավրանմըշ տըր.

ՊԷԼՃԻԳԱ

Պրիւքսէլ 2 հօկտ.

Պանգա, ըսգօնթօսունու եիւզտէ 5 1/2 ա եիւքսէլթտի.

Պրիւքսէլ 3 հօկտ.

Էգօ տիւ Բարլըման ղազէթասընըն սուրէթի գավիլէտէ պէեանընա կէօրէ, եագընտա Ֆրանսատա հիւքիւմէթի միւսթագիլէ (միապետութիւն) իլան օլունաճագ տըր. Միլլէթ մէճլիսինտէ, գըրալլըգ թարաֆտարլարը ճիւմհուրիեէթ թարաֆտարլարընտան 110 նէֆէր զիեատէ տիր.

ԱԼՄԱՆԻԱ

Պէրլին, 3 հօկտ.

Գօրլիսթ էչգըեասընըն կէմիլէրինի տուտու կիրիֆթ իտէն վէրատէր նամ գապտանըն տավասը, պիր հարպ տիվանընտա իհալէ օլունտու.

ԵՈՒՆԱՆ

Աթինա, 2 հօկտ.

Թըրհալատան թարաֆըմըզա պիլտիրիլտիկինէ կէօրէ, տահին Ակրաֆալը պէչ նէֆէր հայտուտ, Մէհմէտ-Ալի բաշաեա թէսլիմ օլմուշլար տըր.

Հավա կէրէկէ կիպի սօուգ.

ՖՐԱՆՍԱ

Բարիս 2 հօկտ.

Պօրսա գավի.

Եագընտա վուգու պուլաճագ վագալար սէպէպինտէն, Մ. Թիէրին, չարուգ կէրի տէօնմիւշ օլտուղու սուրէթի գավիլէտէ պիլտիրիլմէքտէ տիր.

Բարիս, 3 սէպտ.

Սիէքլ ղազէթասը, Մ. Կամպէթթանըն Բէրիկիւէօտա իրատ իյլէտիյի նութգու նէշր իյլէտիյինտէն մէզգիւր ղազէթանըն սօգագտա սաթըլմասը եասագ իտիլտի.

ԹԻՃԱՐԻՅԷ

Լիվըրբուլ 3 հօկթէմպէր

Միտըլինկ Նիւ Օրլէանս բամուղու, բէնա	9 1/8 1/4
Ցօլարա էյի ճինս	6
Պու կիւնքի սաթըշ 15,000 պալէ,	
Բիաթա գավի	
Հաֆթա սաթըշը 75,000 պալէա	
Մէվճուտ մալ 645,000 պալէա	

Լօնտրա 3 հօկթէմպէր

Աֆիօն	25
Թիֆթիգ	35
Զաթ իբէյի,	22 1/2
Ճէհրի,	6, 5 7, 5

Մարսիլեա, 5 հօկ.

Ֆիլաթիւր իբէյի, 1170 պալէա բիացա տուրկուն, եաղ իչ օլուեօր, Ֆիեաթ տուրկուն,

ՍԱԼԹԱՆԱԹԸ ՍԷՆԻՅԷ

1873 ՍԷՆԷՍԻ ԻՍԹԻԳՐԱԶԸ

1·388·889 ԱՏԷՏ ՕԲՕՐԹԷՕՐ ԽԱՆԻ ԻՍԻՄՍԻԶ ԹԱՀՎԻԼԱԹ

Ցոյիզի պէհէր ալթը այտա , խանի ապրիլ 1 վէ Նոյեմպեր 1ատէ Թէտիյէ օլունուր վէ սէնէվի պիր Ինկիլիզ լիրասը վէ 4 շիլին վէ եախօտ 1 լիրայի Օսմանի վէ 32 ղշ. վէ եախօտ 30 ֆրանք ֆայիզ կէթիրիր ։

Հէր պիր աէհիմին ըեսէլ մալը , 20 ատէտ Ինկիլիզ լիրասը վէ եախօտ 22 ատէտ Օսմանլը լիրասը վէ եախօտ 500 ֆրանգ տըր , վէ 33 սէնէտէ , խանի պէհէր ալթը այտա պիր տէֆա գուրա վասըթասըյլա Թէտիյէ օլունաճագ տըր ։

Մէզքիւր գուրա պէհէր սէնէ մարտըն 5 ինճի վէ սէպտեմպերին 5 ինճի կիւնլէրի Բարիստէ Սօսիէթէ տը Գըրէտի Մօպիլիէ պանգասընտա գէշիտէ օլունաճագ տըր ։

Գուրատա չըգան Թահվիլաթըն պէտէլի , ֆէլտասը ապրիլ վէ Նոյեմպեբ-րին պիրինճի կիւնլէրինտէ Թէէտիյէ օլունաճագ տըր ։

Իշպու Թահվիլէր , 58 1/2 0/0 ֆիեաթը իլէ բիւսպեա չըգարըլըպ , 1863 Նոյեմպերին պիրինճի կիւնիւնտէն իթիպարի իլէ ֆայիզ իշլէեէճէքտիր ։

ՍՈՒՐԷԹԻ ԹԷԼՏԻՑԷ

5 0/0 Գայտ օլունաճաղը վագըթ	5 0/0
14 1/2 0/0 Թէվզի օլունտուղունտա	14 1/2 0/0
10 0/0 1873 սեպտեմպեր 2 տէ	10 0/0
10 0/0 1874 յունվար 2	10 0/0
10 0/0 1874 փետրվար 2 տէ	10 00
9 0/0 1874 ապրիլ 1 տէ. Իշպու Թարիխտէ հուլուլ իտէն 15 ֆր. ֆայիզի պիթթէնզիլ	6 0/0
58 1/2 0/0 Ասըլ Թէէտիյէ օլունաճագ մէպլաղ	58 1/2 0/0

Պէհէր Թահվիլին 1 Ինկիլիզ լիրասը վէ 4 շիլին , վէ եախօտ 1 Օսմանլը լիրասը վէ 32 ղշ. վէ եախօտ 30 ֆրանգ կէթիրմէքտէ օլան ֆայիզի , Թահվիլին բիւսպեա չըգարըլտըղը ֆիեաթա պագըլըրսա սէնէվի եիւզտէ 10 ատըն զիեատէ տիր ։ Գուրա վասըթասըյլա պաշտապաշ Թէտիյէ օլունաճագ մէնֆաաթը իլավէ օլունտուղու հալտէ , ֆայիզի սէնէտէ եիւզտէ 12է իպլաղ օլունուր ։

Թահվիլլէրին Թէվզիի էսնասընտա, գայտ օլունանլարտան Թէքմիլ Թագսիթլէրինին Թէէտիյէսինի արզու իտէնլէր իչին , բիւսպեա չըգարըլտըղը ֆիեաթը 54 1/2 % լիրասը Թէնզիլ օլունաճագ տըր ։

Սայիր գայտ օլունանլար , արզու իթտիքլէրի վագըթ Թագսիթլէրի վատէլէրինտէն էվվէլ Թէէտիյէ իթտիքլէրի հալտէ քէնտիլէրինէ սէնէտէ եիւզտէ 6 հիսապըյլա իսգօնթօ իթա օլունաճագ տըր ։

Գուրատա չըգան Թահվիլլէր իլէ ֆայիզ գուփօնլարը , Տէրիսաատէթ վէ Լոնտրա վէ Բարիստէ ալթուն իլէ Թէէտիյէ օլունաճագ տըր ։

ԹԷԼՄԻՆԱԹ

Մուգավէլէնամէնին 7 ինճի պէնտի շու վէճհ իլէ զիքր իտէեօր ,

Իշպու իսթիգրազըն կէրէք ըեսէլմալ վէ կէրէք ֆայիզլէրինին Թէէտիյէսի Թէէմին իչին , հիւքիւմէթի սէնիյէ , աշաղըտա տաղըւեա օլան Թէէմինի ումումիյէտէն մաատա , Թէէմինաթը մախսուսէ օլարագ աթիտէ զիքր օլունան վարիտաթը կէօսթէրմիշ տիր ։

	Օսմանլը Լիրասը
1. Թունա վիլաեէթի աշար վարիտաթը	1·200·000
2. Անատօլու աղնամ րուսումաթը	750·000
3. Տէրի սաատէթ Թիւթիւն ըէժիսինին ֆազլա վարիտաթը	300·000
4. Ընգարէ վիլաեէթի աշար վարիտաթը	150·000
ճէման	2·400·000

Հալ պու քի , 1 վէ 2 րագամըյլա կէօսթէրիլէն վարիտաթ , 1872 սէնէսինտէ բիւսպեա չըգարըլան խազինէ Թահվիլաթըլարընըն ըեսէլ մալ վէ ֆայիզի իչին Թախսիս օլունմուշ օլտուղունտան , Թահվիլաթը մէզքիւրէլէր , չէրայիթինէ վէ միւտտէթինէ կէօրէ Թէէտիյէ օլունտուղու Թարիխլէրտէն սօնրա , պու վարիտաթլար պու իսթիգրազա կէչէճէք տիր ։ Շիմտիլիք , իշ պու իսթիգրազա մուվագգաթ Թէէմինաթ օլմագ իւզրէ , վէ պալէատէքի իքի գալէմ վարիտաթ քէֆալէթ Թահթընտա չըգըլմաեաճագ , սալթանաթ սէնիյէ , զիյրտէ պէեան օլունան վէ շիմտիյէ գատար պիր մահէլլէ Թէէմինաթ կէօսթէրիլմէեէն վարիտաթը Թէէմինաթ կէօսթէրմիշ տիր ։

1 . Էրզըրում վէ Թարապլուսը Ղարպ վէ Կիրիտ վէ Տիարպէքիր վէ Ընգոտրա վիլաեէթլէրինըն աշարը	600·000	Օսմանլը լիրասը	
2 . Թափու վարիտաթը	500·000	»	»
3 . Եանեա վիլաեէթի վէրկիսինին րուսումը	850·000	»	»
ճէման	1·950·000	»	»

Մուգավէլէնամէնին 8 ինճի պէնտի չէրայիթի իգթիզասընճա , Թէէմինաթ իչին վէրիլէն վարիտաթըն հասըլաթընտան , իշպու իսթիգրազըն ըեսէլ մալ վէ ֆայիզինի իյֆաեէ իգթիզա իտէճէք մըգտարը , մէզքիւր իսթիգրազըն Տէրիսաատէթտէ պուլունան միւթահիւտլէրինէ վէ եախօտ վէքիլլէրինէ , հէր պիր Թագսիթ վատէսինտէն 30 կիւն էվվէլ իյֆա վէ Թէսլիմ օլունաճագ տըր ։

ԳԱՑՏ ՏԷՖԹԷՐԻ

ՏԷՐԻՍԱԱՏԷԹՏԷ	ԻԹԻՊԱՐԸ ՈՒՄՈՒՄԻԻ ՕՍՄԱՆԻ ՊԱՆԳԱՍԸՆՏԱ
ԼՕՆՏՐԱՏԱ	ՕՍՄԱՆԼԸ ՊԱՆԳԱՍԸՆՏԱ
ԲԱՐԻՍՏԷ	ՍՕՍԻԷԹԷ ՏԸ ԳՐԷՏԻ ՄՕՊԻԼԻԷ ՊԱՆԳԱՍԸՆՏԱ

1873 Նոյեմպերին (ալաֆրանկա) 8 ինճի չարշէնպիհ վէ 9 ունճու բէնճշէնպիհ վէ 10 ունճու ճիւմա կիւնլէրի գիւշատ օլունաճագ տըր ։

Վէ էյեամը մէզքիւրէլէրտէ , մէմալիքի էճնէպիեէ պէօյիւք շէհիրլէրինտէ տախի պիրէր գայտ տէֆթէրի գիւշատ օլունաճագ տըր ։

Էկէր տէֆթէրտէ գայտ օլունան Թահվիլաթըն մըգտարը , իսթիգրազըն մըգտարընտան զիեատէ օլուր իսէ , անա կէօրէ գայտ օլունանլարտան լազըմ կէլէն մըգտար Թէնզիլ օլունաճագ տըր ։

Գայտ օլունանլար , Թէսլիմ պէտէլինտէ աւգ իթտիքլէրի սէնէտ կէրի ալընարագ , Թէվզի էսնասընտա մուվագգաթ սէնէտլէրի վէրիլէճէք տիր ։

Գաթի Թահվիլաթլար իլէ մուվագգաթ սէնէտլէրինի միւպատէլէսի , մուվագգաթ սէնէտլէրի համիլ օլանլարըն արզուլէրի իւզէրինէ Բարիս վէ Լոնտրատա վէ եա Տէրիսաատէթտէ իթա օլունաճագ տըր ։

Էկէր գաթի Թահվիլաթլար , կէլէճէք մարտա գատար հազըր օլմազ իսէ , օլ վագըթ , 1874 մարտըն 5 ինճի կիւնիւնիւն գուրասը , սէնէյի մէզքիւրէնին 5 ինճի կիւնիւ գուրասը իլէ պիրտէն գէշիտէ գըլընաճագ տըր ։

ՏԷՐԻ ՍԱԱՏԷԹ 8 Նոյեմպեր 1873

Գայտ Թէէտիեէսի , մուվագգաթէն պէհէր 100 Ինկիլիզ լիրասը իչին 110 Օսմանլը լիրասը գամպիօ իւզէրինէ գարար վէրիլմիշ տիր ։ Թէսվիյէսի գաթիեէսի , Թէվզի էսնասընտա , օ կիւն Լոնտրա իւզէրինէ վաքէսիզ գամպիօսա Թաթպիգըն օլաճագ տըր ։

Իսթիգրազը մէզքիւրուն իլաննամէլէրի վէ իսթիլտա սէնէտլէրի , Գալաթատա վագը Չէշմէ սօգագընտա 13 իւնճիւ նումերօտա իթիպարը Ումումի Օսմանի պանգասընտա պուլունուր ։

Գօզա , 285·100 քիլօ
Բիտցա տուրկուն , ֆիեաթլարտա ֆարգ եօգ
Բամուգ , 9·598 պալէա
Բիտցա զիեատէ գավի
Եաքաղը , 42·894 պալէա
Բիտցա տուրկուն , ազ իշ օլուեօր ։

ՍԱՐՐԱՖԻՑԷ

Բարիս , 4 Նոյեմպեր	
Ֆրանսըզ ֆօնտօսու 3 0/0	58 75
Իթալեա ֆօնտօսու	62 15
Էսհամը Ումումի աշըլտը	50 77 1/2
1869 իսթիգրազը	316 25
Լոնտրա 4 Նոյեմպեր	
Ինկիլիզ ֆօնտօսու	92 3 4
Էսհամը Ու. մումի աշըլտը	49 1/8 1/4
» » գաբանտը	49 1/2
1869 իսթիգրազը	58 1/2 3/4

ԳԱԼԱԹԱ ԲԻՐԱԶԱՍԸ

Էսհ. Ում. սէպտ 22 մուշամգար.	–
» » » 24 սաղլամ աշըլտը	56-07
Էն եիւքսէք	56-18
Էն աշաղը	56-07
» » սաաթ 6 1/2	56-12
Իսթիգրազ 1865	–
» 1865	–
» 1869	314-
» 1872	–
Գրէտի Ժէնէրալ	14
Սօսիէթէ Ժէնէրալ աքսիօնլարը	10
Սօսիէթէ Օթօման	5-35
Սատմայօլ պանգասը աքսիօնլարը	6-35
Պանգ տը Գօմէրսիալ	–
» Գալաթաճի	
» Վէրիսի	
» Սօսիէթէ Օթթօ Թիւրք	
Շօմէնտըֆէր սէհիմլէրի էսկի 138 գրն. քաք.	
» » եէնի	80 1/2
Թրամվայ հիսսէլէրի	1260
Գրէտի Հէլլէնիկ	16
Լօրիում մատէնի աքսիօնլարը 25 ֆրանք	
Գուբոն աքօնթօսու	ղշ.
Աքճէ ֆայիզի	17-
Րէբօր	9-10

ԱՎՐՈՒՊԱ ԲԻՐԱԶԱՍԸ 24 ՍԷՊՏԷՄԲԷՐ

Ինկիլիզ լիրասը	109-20
Ֆրանսըզ ալթունու	87-10
Բօլ	89-12
Գըրըմիզ ալթունու	81-22
Պէեազ մէճիտիյէ ֆարգը	101-20
Մէթալիք ֆարգը	104-00
Պազար	120-00
Պէշլիկ	103 32

Պիր իքի կիւնտէն պէրու , բիւսպեա չըգարըլտըղը եավաշ եավաշ ճանլանմագտա վէ քեաֆֆէյի ֆօնտօլար պիր ազ եիւքսէլմէքտէ տիր ։

Պիր գաչ կիւնտէն պէրու կէլէն Թէլէկրաֆլարտան անլաշըլտըղը իւզրէ Ամէրիգատա զուհուր իտէն պուհրանըն պիր ազ էօնիւ ալընմըշ վէ էսհամը ումումիյէնին 53 ղշ. 36 բարայա գատար տիւշմիւշ իքէն 2 1/2 ղշ. իւսթէ գօյմասը , վէ տիկէր ֆօնտօլարըն տախի պիր ազ եիւքսէլմէլէրինտէն բիւսպեաճըլարըն տիւզէլմէսինէ իւմիտ կէօսթէրիր , վէ հէր նէ գատար հալէա 17 ֆայիզ իլէ աքճէ արատան պուլունմագտա իսէ տէ , պու հաֆթա բիւսպեաճըլարըն պուլունան աքճէ տարլըղըն տախի տէֆ օլաճաղը մէէմուլ օլունուր ։

ԿՈՂԲ ,

(Թղթակցութիւն Մեղու Հայաստանի Լրագրի)

Կողբ գիւղը գտնվում է Էջմիածնի գաւառում , Բագրատունեաց երբեմն մայրաքաղաք Անիից վեց ժամ հեռա-

ւորութեամբ ։ Մի հարթ ու հաւասար դաշտավայր տեղ է , որի չորս կողմն ընկած են սարեր և բլուրներ ։ Արեւմըտեան կողմում գտնվում է Թաքեալ-Թու սարը , որը հեռուից խիստ նման է Ալագեազին , բայց դրութեամբ փոքր ։ Այդ սարը մի հրճուալի և ծաղկազարդ սարոտներ ունի , ծոցից բղխում են շատ ականակիտ և քաղցրահամ աղբիւրներ ։ Սորա վրայ գտնվում են զանազան մետաղի հանքեր , որոնք յայտնի պէտք է լինին հնուց , նաև կայ քարածուխի հանք , որի համար Պօլսեցի Մկրտիչ պէյ հայազգի պարոնը շատ աշխատեց և բաւական գումար ծախսեց կոզբեցի գարբին Ստեփանի 1) ձեռքով , բայց գործը կիսատ մնաց , վասն զի չ'գիտէին երկուսն և հանքի որպիսութիւնը , կամ թէ ինչ հնարով դուրս բերելը , մի խօսքով անտեղեակ էին հանգաբանական գիտութեանը ։ Այդ լեռան (Թաքեալթուի) հարաւային սարոտում գտնվում է մէկ լիճ «Աքառ Գեօլ» անունով , որից դուրս են գալիս բաղտակ , (իշխանաձկի նման) սևաձուկ , կոզակ և այլ զանազան ձըկներ ։ Այդ լճի եզերքում բնակվում են քրդեր (Մարք) , որոնք մի ժամանակ հայ դառնալու են ձգտում ։

Կողբի արևելեան կողմումն ընկած է ազահանքի սարը (Ազադաբ լեռան) , այս սարի երկարութիւնը երկու վերստից աւելի է . իսկ լայնութիւնը՝ մի և կէս վերստ ։ Հանքի վրայի գտնված հողերի մեծ մասը գաճ է , որից բացի մեծի մասին շինում են այդ գիւղի տները ։ Դորա հիւսիսային կողմից հինգ վերստ հեռաւորութեամբ անցնում է Երասխը , որը ոռոգանում է գիւղի հողերի մեծ մասը և որից դուրս են գալիս լոք , մուրզի , տառաձուկ , կապուտ , ճանառ և այլ շատ տեսակ ձըկներ ։ Ազադարանում թէպէտ փորուած հանքեր շատ կան , բայց այժմ բացի քանը հազիւ լինին , որոնցում աղահատ մշակներ քար են կտրում , իւրաքանչիւր մշակ օրական 10 հատ աղաքար է կտրում . և ամեն մի հանքում միշտ գտնվում են 10–15 մշակներ , որոնք արշալոյսը բացուելիս մուրճերը և թափ-չակները գոտիկները խրած , մի ձեռով հաց ունելով՝ իսկ միւս ձեռով ջրի սափորի ունկից բռնած՝ շտապում են հանքերը ։

Մինչև կէս օր այդտեղ շարունակում են իրանց աշխատութիւնը , իսկ ճաշին իրանց կանայքը կամ աղջիկները հաց են բերում իրանց աշխատաւորներին ։ Երեկոյեան մինչը ուսերին , թափ-կարները ձեռներին , երեսները աղի փոշով ծածկուած գալիս են ընկերներով գինետուն , և այնտեղ իրանց գինելութեան հանդէսն են կատարում ։ Իսկ պարապ և անգործ մարդիկը առաւօտեան կանուխ գնում են գինետունը , երեկոյեան հարբած դանդաչելով՝ տուն վերադառնում ։ Շատերն անգամ գիշերում են գինետանը ։ Տարեկան լոկ իրանց մշակութեան վարձ ստանում են կապալառուից 30,000 մանէթ . բայց չի երեւում այդ ահագին գումարն , թէ ինչ է լինում , առանց հողագործութիւնից կամ այլ տեղերից եկած եկամուտը ։ Հանքերի մէջ երեւելի են Ղօղաղեանցի , Գարոյեանցի և Ալոյեանցի հանքի աղը , որը կապոյտ ,

1) Այդ դարբինը մի օր այդ տեղ սարի վրայ քարեր քննելու ժամանակը գտել է մի քար , որի միջից դուրս է եկել մի կըտոր ալմաստ . պատմում են գիւղացիք , բայց չգիտեմ ստոյգ է , թէ սուտ ։

համեղ և ծանր է ։ Մի որևէցէ հանք վերևից մինչև ներքև քար կտրելով՝ այնքան են վայր իջնում , ցածրացնում մինչև որ ջուրն դուրս գալիս , յետոյ թող են տալիս այն հանքը և ձեռնամուխ են լինում նորից մի այլ հանք բաց անելու ։ Երևելի երկրաչափ հանքագէտներից մի քանիսը չափելով սարի դրութիւնը և նորանից տարեկան դուրս եկած աղաքարերը , մաթեմատիքաբար հաշուելով հաստատում են որ 20,000 տարի կ'գիմանայ կողբի աղադարանը , եթէ իւրաքանչիւր տարի 400 000 աղաքար դուրս գնայ , որի քաշը 1,000,000 փութ հաշուելով՝ առանց նորանից գոյացած մանրուքն ու փշրանքը ։ Կողբեցիք հաստատում են որ Զնչահաւատ(1) գիւղի կողմում էլ գտնվում են պղնձի , արծաթի , երկաթի և այլ մետաղի հանքեր . բայց մընում են անգործադրելի , որովհետև մատակայ անտառ չկայ ։

Կողբը բովանդակում է 380 հայ գերդաստանից ։ Այն օրից , երբ ընկել է այս գիւղը Ռուսաց իշխանութեան տակ . մինչև անցեալ 1870 թուականն ազատէր հարկատւութիւնից , իսկ այժմ երկրորդ տարին է գնում , որ հարկ է տալիս ։ Ամբողջ գիւղը երկու թաղից է բաղկացած իրարուկից — ներքի թաղ և վերի թաղ ։ Ներքի թաղեցիք առ հասարակ կողբի հարուստ մասն են . և ունին մէկ փայտաշէն եկեղեցի «Սուրբ խաչ» անունով , ունին հինգ քահանաներ , նաև մէկ հին աղօթարան , որտեղ կայ փոքրիկ կիսաքանդ և անպաճոյճ մատուռ , որի մէջ մի անօրձանագիր քարի տակ (ժողովրդի խօսքով) անփոփվում է այն հոյակապ մարդը , որը դարէդար կենդանի է և պիտի կենդանի մնայ հայ ազգի սրտում ։ Այդ վերջինը հոյակապ անձն է համաբարեղ կողբեցի եզնիկ եպիսկոպոսը . մեր հինգերորդ դարի երևելի մատենագիրներից մէկը ։ Փառք և անմահութիւն սուրբ գերեզմանին ։ Այդ սուրբ գերեզմանին սովորաբար ուխտ են գնում և դորա վըրայ մեծամեծ հրաշալի գործեր են պատմում ։ Այդ թաղի միջից անցնում է մի առու , որի Արևմտեան կողմում բղխում է մի աղբիւր , որին անվանում են ազմաձորի (2) աղբիւր , որովհետև այն ձորից է գալիս այդ աղբիւրի ջուրը ։ Դորա սարոտում թիֆլիսեցի Գ. Ա. Բարոտալեանցը մի փոքրիկ և սիրուն լիճէ շինել տըւել . շոգի ժամանակը առ հասարակ գիւղի մեծ և փոքրը գիմում են այնտեղ լողանալու և տալիս են այդ լճի անունը «սուրբ բաղնիք» ։

Վերի թաղում կայ նոյնպէս մի փայտածածք եկեղեցի «Սուրբ Աստուածածին» անունով և ունի երկու քահանայ ։

Կողբայ բնակութեան տեղը շատ յարմարաւոր և գովելի է ։ Օդը պարզ , մաքուր և բարեխառն , ջուրն էլ բաւականին քաղցրահամ է , շատ տների առաջ այգի և պարտէզներ կան , խնձորենի , ծիրանի , սալորի ։ Պարտէզներում բուսնում են ձմերուկ , սեխ , վարունգ և այլն ։

(1) Այդ գտնվում է կողբի հարաւային կողմը ։ Այդ գիւղացիքը պատմում են , մի քանի հարիւր տարի առաջ ընդունել է քրիստոնէութիւն , յետոյ Շահերի բռնութիւնից ստիպուած՝ կրկին սրբակաշխան կրօնի են փոխուել , այդ պատճառով գիւղի անունը Հայերը Զնչհաւատ են կոչել ։

(2) Այդ ձորը գտնվում է աղմուտ տեղ ։

Կողբեցիք գլխաւորապէս պարապում են աղաքար կտրելով , մի քանի արհեստաւորներից ցանում են ցորեան , գարի , բամբակ , դինագերչակ , բըրինձ . պահում են հեծնելու համար ընտիր ձիանք , եզներ , կովեր , այծեր , ոչխարներ ևն-խոզեր ։

Տնտեսական կառավարութիւնը յանձնուած է միայն տան տիկնոջը ։ Այդ տեղի ժողովուրդը բաւ մեծի մասին արտասիրտ բարձրահասակ , ուժեղ , եկեղեցիկ , եռանդոտ , խելացի , ժրաջան , կրօնասէր և ճարտարախօս(1) մարդիկ են ։ Պէտք է ասել , առ հասարակ Հայերը վերոյիշեալ այդ յատկութիւններն ունին ։ Դոցա (կողբեցոց) կեանքը շատ հետաքրքրական է , բաւ որում զանազան գեղեցիկ սովորութիւններ ունին , որոնցից միայն մէկը պատմեմ նպատակիս չի չեղուելու համար . զոր օրինակ , վեր առնենք մի տօն օր դիցուք թէ , այդ օրը համբարձման օրն է ։ Նոքա այդ օրը ժողովում են միասին և բարձրանում են հանքի վրայ . որտեղ կայ հիւսիսային ծայրում մի բլրակի գագաթում փոքրիկ և քանդուած մի փայտաշէն եկեղեցի Ս. Գէորգ անունով , որը ուխտատեղի է ։ Այդտեղ երբ բազմութիւնը շատանում է , տկզար Մկօն նկատելով կանանչ ու կարմիր գոյներով զարդարուած խումբը , վեր է առնում իր այծէ-մորթից շինած տիկը և երկու թևերի մէջն ուղնում է և նանոյի կամ լէլէյի(2) եղանակն ածում ։ Իսկ օրիորդները , կամ հարսները սկսում են պատանեաց և երիտասարդների հետ մի շրջանաձև կերպով պար գալ , որին կլորապար են անվանում ։ Երբ տկզար Մկօն ածելով դադարում է , օրիորդները և հարսները սկսում են իրար հարց ու պատասխանով երգերով առաջարկութիւններ անել , շատ անգամ նոցա մէջ յիշել սիրահարական ազդու խօսքեր և հեռուից պար գալ ։ Օրինակ մի օրիորդ , կամ նոր նշանած աղջիկ , կամ հարս սկսում է ասել մի խաղ , մի և նոյն խաղը պիտի կրկնեն միւսները , միայն այդ խաղերը իւրաքանչիւրը իրանից պէտք է յօրինած լինի ։ Այդպէս հերթ հերթ ասելով՝ շարունակում են պար խաղալ ։ Նշանած աղջիկները կամ նորապսակ հարսները առանց ամաչելու երեսները ծածկուած քօղով վառահարար սկսում են երգել , որտեղ անշուշտ ներկայ են լինում իրանց բարեկամներից շատերը՝ կեսուրները , կեսարները , տագրերը են. են ։ Իսկ ուրիշ միջոցում ամենևին նոցա մօտ չեն խօսում , անգամ ծըպտուն չեն հանում , այլ միշտ նշանացի կերպով , շարժմունքներով են յայտնում իրենց մտքերը մեր Շորագեալեցւոց պէս ։ Այնքան սուր են մեր Հայերը այդ կերպ խօսակցութեան մէջ , մինչև անգամ ամենայն բան մի և նոյն րոպէին կը յայտնուի , ինչ շարժմունք որ անեն ։ Այդ հանդիսաւոր օրը շատ երիտասարդներ էլ իրանց նժոյգ ձիանոց վրայ նստած՝ մահակախաղ են անում ։ Այդպէս հանդէսը շարունակվում է մինչև երեկոյեան մթընշաղի ժամանակը

Միայն զարմանալի է դոցա ուսում-

(1) Գիւնեւէտ երկիրների մարդիկը միշտ ճարտարախօս և բանաստեղծ են լինում , այդ յատկութիւնների մէջ շատ յառաջադէմ են կողբացիք և շատ նման են Գողթան գաւառի հին կեանքին ։

(2) Խաղերի անուններն են ։ Այդ տեղից դուրս են եկած հայերէն խաղերը , երբ ժողովկցի , անշուշտ տպագրելու կուտամ ։

նառեացութիւնը , բաւ որում չունին դպրոց . մանաւանդ համեմատելով շատ գիւղերի հետ , ամենից յաջողակն է նիւթական կողմից , չունին ուսումնարան , չեն էլ կամենում ունենալու ։

Անցեալ 1871 սեպտեմբեր ամսին եկած էր այդտեղ (կողբ) Սինօդի անդամը (3) աղաքարերն ստանալու , տեսնելով այս գիւղացւոց ստանարտութիւնը դէպի ուսումը և դպրոց չունենալը խրախուսեց ժողովրդեանը բանալ մի ծխական դպրոց , որ մատաղերամ Հայ երախաները 'ի զուր չկորցնեն իրանց անգին րոպէները ։ Այդ խրախուսից երկու իշխան ոգևորուած՝ խոստացան Սրբազանի ներկայութեանը դպրոցի սենեակները 800 մանէթով շինել հասարակութեան օգնութեամբ ։ Դպրոցի տեղը չափ ուձև արին և այդ մասին մի մեծ չչունչ բարձրացաւ կողբի մէջ , ջերմ կերպով վրայ մնան այդ ամենակարևոր կարիքը իրագործելու , բայց երբ Սրբազանը ոտքը դուրս դըրեց գիւղէց վերջացաւ ուսումնարանը , վերջացան նաև այդ մասին ամենայն խորհրդածութիւնները ։

Շատ հեշտութեամբ կարելի այդ գիւղում դպրոց պահելը , որովհետև տարեկան եկամուտ կ'բաւականանայ ։ Կողբի գինետունները տարեկան 400 մանէթ են տալիս ազգային գործերի համար ծախս անելու . բայց յայտնի չէ թէ այդ գումարները ինչ են լինում և՞ ուր անյայտանում , չկայ մի արդարասէր մարդ , որ ժողովէ այդ գումարը և բարեխնամ տէրութիւնից նշանակուած 200 մանէթը (4) որոնք միատեղ գումարելով՝ կողբը ունենում է դպրոցի համար 600 մանէթ , եթէ իւրաքանչիւր ձեռնահաս աշակերտներից էլ թոշակ առնուի , այն ժամանակը կը պահպանուի դպրոցը մի գեղեցիկ կերպով ։ Բայց ընդ հառաչկն ոչ ոք չկայ ուշադրութիւն դարձնող այդ մասին ։

(3) Իւրաքանչիւր տարի կապալառուն տալիս է էջմիածնին 800 աղաքար կառավարութեան օրէնքով ։

(4) Ժողովրդից ոմանք պատմեցին , թէ տէրութիւնը բարեհաճել է տալու այդ գումարը այն ժամանակ , երբ գիւղը կունենայ մի դպրոց , իսկ այժմ չի ստացվում այդ ։

ԻԼԱՆ (GALLEANI)

1868 փեպրվար 6 թարիխլի Բարեն ղազէթասընտա չու վէճհ իլէ օգունմուշ տուր

Ասփ եազըլարը , մախսուսէն օլ ուն իլէ մէչղուլ օլուպ տէ պիր թագըմ սանաթլա պուլունչլար իլէ եաբըլմըշ եագը եէրինէ սաթմագտան գիւտաէ նէ° պաեաղըլըգ օլա պիլիր . . . հալ պու քի , Միլանըն ԿԱԼԷԱՆԻ էճզաճըրըն եաբմըշ օլտուղու .... (պիր նէվի նէպաթաթ) եագըլարըն խամ միւիլէրէք պիր թագըմ ասփ եագըլար սիւրիւլմէքտէ տիր , մէզքիւր .... եագը քէնտի ճինսինտէ պիրինճի օլուպ , իչինտէ ասըլ .... պուլունմաեան սայիր եագըլար իլէ իւիչիւի եօգ տըր ։

ԿԱԼԷԱՆԻՆԻՆ .... եագըյընը կէօրմէյէնլէր , գօլայճա պու կիպի հիյլէէէ կէլէճէքլէրինտէն , էն մէշհուր հէքիմլէրին վէ էն միւթէպէր էճզաճըլարըն տավէթի իւզրէ էհալիյէ պիլտիրիրիզ քի ալտըգլարը եագը գութուլարընըն իւզէրինտէ 0. ԿԱԼԷԱՆԻ եազըլմըշ օլմասընա տիգգաթ իթսինլէր ։

Իքի գութուսու 2 ֆրանքա սաթըլըր Իսթանպօլտա Կանտիլէ պիրատէրլէրին . վէ Մ. Վէյիչ վէ գումբանիեանըն , վէ Տէլլա Սուտա էճզախանէլէրինտէ պուլունուր ։

ՍԱՀԻՊ ՄՈՒՏԻՐԻ
ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Գալաթատա Բէնձէմալիկ բասըլըրտըր
Ն. 29 խանընտա